

**До разової спеціалізованої вченої ради PhD13026
у Київському національному університеті
технологій та дизайну**

РЕЦЕНЗІЯ

кандидатки юридичних наук, доцентки, доцентки кафедри приватного та публічного права Київського національного університету технологій та дизайну Коваль Ольги Миколаївни на дисертацію Погребняка Богдана Вікторовича на тему «Правові засади діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Забезпечення права на професійну правничу допомогу є фундаментом правової держави та ключовою гарантією доступу до правосуддя. У цьому контексті інститут безоплатної правничої допомоги (БПД) виступає не просто соціальною програмою, а стратегічним правовим інструментом захисту прав і свобод людини. Проте ефективність цієї системи прямо залежить від збалансованості її адміністрування та дотримання принципу незалежності адвокатури як єдиного професійного суб'єкта надання такої допомоги.

Актуальність дослідження Б.В. Погребняка зумовлена наявністю системних суперечностей у вітчизняному законодавстві. Попри конституційні гарантії, сучасна модель управління системою БПД характеризується надмірною централізацією та фактичним контролем з боку органів виконавчої влади. Це створює ризики інституційного тиску на адвокатів та порушує баланс між державним управлінням і професійним самоврядуванням. Автор слушно зауважує, що усунення адвокатури від процесів стратегічного регулювання та оцінки якості допомоги підриває саму сутність незалежного правозахисту.

Особливої ваги робота набуває у світлі євроінтеграційних прагнень України. Адаптація національного законодавства до стандартів ЄС та рекомендацій Ради Європи вимагає розбудови такої системи БПД, де адвокатура відіграватиме суб'єктну, а не лише виконавчу роль. Крім того, умови воєнного стану та

пов'язані з ними виклики (захист прав військовослужбовців, ВПО, потерпілих від воєнних злочинів) вимагають негайного переосмислення правових засад функціонування адвокатури у цій сфері.

Відсутність до цього часу комплексних монографічних досліджень, які б системно розглядали правову природу взаємодії адвокатури та держави у сфері БПД, робить дисертацію Б.В. Погребняка своєчасною, теоретично значущою та практично затребуваною відповіддю на запити сучасної юридичної науки та практики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Дисертація Богдана Погребняка є цілком завершеною науковою роботою, ключові положення якої мають належний рівень обґрунтованості, містять наукову новизну дослідження, а також теоретичне і практичне значення отриманих результатів. Дисертація демонструє глибокий аналіз та обґрунтованість наукових положень. Автор вдається до широкого спектра наукових методів, що дозволяє йому всебічно оцінити правові засади діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги та визначити ключові напрямки вдосконалення правового регулювання у цій сфері.

Особливої уваги заслуговує детальний аналіз законодавчої бази та юридичної практики. Автор обґрунтував, що безоплатна правнича допомога у контексті діяльності адвокатури являє собою державну гарантію реалізації права на професійну безоплатну правничу допомогу шляхом створення умов для організації та надання такої допомоги безоплатно. Виокремлено особливі ознаки безоплатної правничої допомоги у контексті діяльності адвокатури, серед яких: адвокатура як державна гарантія реалізації права на професійну безоплатну правничу допомогу; організація адвокатурою діяльності у сфері надання безоплатної правничої допомоги; надання адвокатами професійної безоплатної правничої допомоги; незалежність адвокатури у сфері реалізації права на професійну безоплатну правничу допомогу.

У дослідженні доведено, що адвокатура у сфері надання безоплатної правничої допомоги є суб'єктом адміністрування системою надання безоплатної правничої допомоги та суб'єктом надання безоплатної правничої допомоги. Автор запропонував замість конструкції «управління системою надання безоплатної правничої допомоги» застосовувати концепт «адміністрування системою надання безоплатної правничої допомоги», сформулювавши його авторське визначення.

Автор аргументував, що взаємодія адвокатури та суб'єктів владних повноважень є важливим фактором, який впливає на ефективність системи надання безоплатної правничої допомоги. Визначено форми та принципи такої взаємодії. Особливо цінним є порівняльно-правовий аналіз зарубіжного досвіду регламентації діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги, зокрема досвіду Литви, Естонії та Болгарії.

Автор сформулював конкретні напрями вдосконалення правового регулювання діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги, включаючи проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» щодо діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги та вдосконалення системи надання безоплатної правничої допомоги». Ці пропозиції мають значне практичне значення для реформування системи надання безоплатної правничої допомоги в Україні.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Структура дослідження складається з вступу, трьох розділів, що охоплюють сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 199 сторінок. Список використаних джерел містить 205 найменувань.

Наукова новизна одержаних результатів. Вперше обґрунтовано авторське визначення безоплатної правничої допомоги у контексті діяльності адвокатури як державної гарантії, що реалізується шляхом створення умов для професійного правозахисту.

Вперше доведено доцільність переходу від концепції «управління системою БПД» до концепції її «адміністрування», що передбачає більшу участь адвокатури як самоврядного інституту в організаційних процесах.

Дістало подальшого розвитку розуміння адвокатури як суб'єкта адміністрування системою БПД, що дозволяє змінити вектор взаємодії з державою з «підпорядкованості» на «партнерство».

Удосконалено систему принципів та форм взаємодії адвокатури із суб'єктами владних повноважень, де ключовим акцентом виступає захист професійної таємниці та незалежності адвоката.

Набув подальшого розвитку порівняльно-правовий аналіз моделей БПД Литви, Естонії та Болгарії, що дозволило автору адаптувати успішні кейси до українського законодавчого поля.

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях.

Положення дисертації відображено в трьох наукових статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, та п'яти тезах доповідей, оприлюднених на науково-практичних конференціях.

Наукові публікації автора цілком відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Після перевірки матеріалів дисертації не знайдено жодних порушень академічних стандартів. Автор ретельно стежив за дотриманням правил авторського права й уникнув плагіату. Усі використані ним джерела належно зазначені в роботі.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Хоча дисертація є якісно виконаною науковою роботою, а аналіз наукових публікацій автора дозволяють зробити висновок, що основні положення, висновки й

рекомендації відповідають спеціальності 081 «Право», наявні певні положення, які потребують більш детального аналізу та подальшого дослідження.

Після аналізу дисертації Богдана Погребняка можна вказати на декілька ключових дискусійних моментів.

1. Автор цілком слушно звертає увагу на корупційні ризики так званого «ручного розподілу» доручень між адвокатами у центрах з надання безоплатної вторинної правничої допомоги (БВПД) та пропонує запровадити систему автоматизованого розподілу. Поділяючи прагнення автора до прозорості, варто обговорити: яким чином запропонований автоматизований алгоритм зможе враховувати вузьку спеціалізацію адвоката, його поточне навантаження іншими справами та складність конкретного кримінального чи цивільного провадження.

2. Робота містить справедливую критику забюрократизованості звітності адвокатів у системі БПД та затримок із виплатою винагороди. Водночас, пропонуючи оптимізацію і спрощення звітності, автор залишає поза увагою фінансово-правовий аспект. Дискусійним залишається питання: як саме має бути реформована система звітності, щоб, з одного боку, розвантажити адвоката, а з іншого – зберегти належний рівень фінансового контролю за цільовим використанням державних бюджетних коштів.

3. У дисертації зазначається, що адвокатура є суб'єктом надання не лише вторинної, але й безоплатної первинної правничої допомоги (БППД). Зважаючи на гостру нестачу адвокатів у віддалених територіальних громадах, варто додатково обґрунтувати доцільність повного зосередження функції надання БППД виключно в руках адвокатури та чи не ефективнішим було б збереження та посилення ролі інших фахівців у галузі права та неурядових організацій на етапі первинного консультування.

4. Однією з ключових пропозицій автора є скасування наказу Координаційного центру з надання правової допомоги (КЦНПД) від 09 квітня 2021 року № 49 щодо проведення моніторингу дотримання адвокатами стандартів якості. Автор аргументує це необхідністю захисту незалежності адвокатури.

Однак держава, фінансуючи систему БПД з бюджету, несе відповідальність перед громадянами за належну якість цих послуг. Якщо позбавити КЦНПД повноважень щодо моніторингу, варто розглянути які саме дієві компенсаторні механізми (а не лише дисциплінарні процедури) має запровадити адвокатське самоврядування для оперативного реагування на випадки недбалості з боку адвокатів системи БПД.

Ці зауваження не зменшують наукової цінності роботи, а є виключно порадами для подальшого дослідження в майбутніх роботах автора. Дисертація, безумовно, відкриває простір для дискусії, особливо щодо ролі адвокатури як суб'єкта адміністрування системою надання безоплатної правничої допомоги та ступеня незалежності адвокатури від державного контролю у цій сфері. Можливо, більш детальний аналіз механізмів реалізації запропонованих автором законодавчих змін міг би зробити роботу ще більш цінною.

Загальний висновок. Дисертація Погребняка Богдана Вікторовича на тему «Правові засади діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями від 08 квітня 2025 року № 426), наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями від 31 травня 2019 року № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами й доповненнями від 03 травня 2024 року № 507). Дисертація є завершеною самостійною науково-дослідною роботою, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливе наукове завдання, що полягає у визначенні сутності та особливостей правових засад діяльності

адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги. Погребняк Богдан Вікторович – автор дисертації на тему: «Правові засади діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги» заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензентка:

**кандидатка юридичних наук, доцентка
доцентка кафедри приватного та публічного права
Київського національного університету
технологій та дизайну**

Ольга КОВАЛЬ

